

УДК 330.322:622.7

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА З МЕТОЮ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГІРНИЧОЗБАГАЧУВАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ КРИВОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ

EVALUATION OF THE ENTERPRISE FINANCIAL CONDITION TO ATTRACT INVESTMENTS FOR INCREASING THE COMPETITIVENESS OF MINING ENTERPRISES IN REGION OF KRYVYI RIH

Володимир Володимирович ЖУК,
викладач, Криворізький національний університет
E-mail: zhuk_ktu@mail.ru

Volodymyr V. ZHUK
Lecturer, Krivorozhsky National University

Анотація. Розглянуто умови забезпечення високорівня конкурентоспроможності підприємств, обґрунтовано необхідність залучення інвестиційних ресурсів для поліпшення конкурентних позицій, представлено методи оцінювання доцільності вкладення коштів.

Summary. The conditions ensuring a high level of enterprises competitiveness are considered, the necessity of investment resources to improve competitive position is grounded, assessment methods of appropriate investment are presented.

Ключові слова: неплатоспроможність, банкрутство, оцінка неплатоспроможності, інвестування коштів.

Key words: insolvency, bankruptcy, assessment of insolvency, funds investment.

Постановка проблеми. Для забезпечення однозначності оцінки щодо стану неплатоспроможності досліджуються алгоритми розрахунку і показників та проводяться аналітичні обґрунтування, з вибору пріоритетних методів із урахуванням специфіки функціонування підприємства. Отримання достовірної інформації буде однією із найважливіших умов залучення інвестиційних ресурсів для досягнення певного рівня конкурентоздатності підприємства на ринку.

Гірничозбагачувальні комбінати України, як відомо, зосереджені в Криворізькому залізорудному басейні, серед яких провідні позиції відводяться ВАТ «Інгулецький ГЗК» та

ВАТ «Південний ГЗК». ВАТ «Інгулецький ГЗК» має безперечне лідерство на внутрішньому ринку з реалізації залізорудного концентрату металургійним підприємствам. Цей комбінат з метою підвищення конкурентоспроможності своєї продукції реалізує Програму реконструкції та розвитку підприємства на період 2001-2010 років, яка передбачає впровадження та використання технології магнітно-флотаційного доведення концентрату з вмістом корисного компоненту до 69%.

ВАТ «Південний ГЗК» є єдиним виробником агломерату в Україні, що реалізується на внутрішньому ринку. Крім того, комбінат є традиційним постачальником концентрату на

зовнішній ринок. Однак, в останні роки він не має стабільності в сфері експортної політики внаслідок низької конкурентоздатності продукції. Для поліпшення такого стану вкрай необхідне залучення коштів для розвитку інноваційних технологій.

Результати оцінки неплатоспроможності можуть бути підставою для визначення рейтингової позиції комбінату на інвестиційному ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На сучасному етапі економічного розвитку здійснюються широкомасштабні процеси інтегрування промислових підприємств України в світогосподарські процеси. Вони характеризуються високим рівнем глобалізації, що сприяє розширенню міжнародних ринків та створює умови просування продукції національних виробників на перспективні ринкові сегменти. Успішне функціонування підприємства на товарному ринку обмежуються умовами світової ринкової кон'юнктури. У цьому зв'язку, виникають потреби щодо забезпечення високого рівня конкурентоздатності продукції з метою постійної підтримки відповідної конкурентної позиції на ринку.

Слід зазначити, що на теперішній час світовий ринок має обмежені ринкові ніші, він характеризується наявністю системи встановлення квоти та регульованого ціноутворення. Отже, актуальним залишається питання підвищення ефективності управління конкурентоспроможністю підприємства.

Теоретичні дослідження в області досягнення високого конкурентного стану підприємства здійснюються широким колом вчених: М. Портер [1], П. Друкер [2], А. Ю. Юданов [3], Д. М. Черваньов та Л. У. Нейкова [4]. Більшість авторів стверджують про необхідність дослідження факторів зовнішнього середовища, аналізу стану конкурентів та виявлення перспективних напрямків розвитку ринку. Разом з тим, не слід залишати поза увагою питання фінансового

забезпечення промислового підприємства для практичної реалізації заходів щодо зростання його конкурентного стану.

Питання оцінювання та прогнозування неплатоспроможності підприємства досліджується багатьма вченими: Н. А. Кизимом, У. С. Благуном, Ю. С. Копчаком [5], В. І. Кошкіним [6], В. О. Василенко [7] та багатьма іншими. Автори пропонують використання різнобічних підходів до оцінювання платоспроможності підприємства на підставі національних та зарубіжних методик.

Мета статті. У структурі економіки України провідне значення належить підприємствам металургійного та гірничозбагачувального комплексу. Зазначені підприємства є експортноорієнтованими, тому гірничозбагачувальні комбінати залишаються постачальниками залізорудної сировини, як на внутрішній, так і на зовнішній ринки. На теперішній час, як на світовому, так і європейському ринках залізорудної сировини загострилась конкуренція боротьба. Це викликано зростанням пропозицій високоякісної залізорудної продукції від гірничодобувних та переробних компаній Австралії, Бразилії, Індії та Росії. Тому єдиним шляхом досягнення відповідних рейтингових позицій на ринку залишається інтенсифікація інвестиційно-інноваційних процесів на гірничозбагачувальних комбінатах України. Це потребує значної величини фінансових ресурсів, брак яких відчувають підприємства. У цьому зв'язку виникає необхідність пошуку зацікавлених інвесторів, чому буде сприяти інвестиційна привабливість гірничозбагачувальних підприємств. Зауважимо, однією із важливих умов інвестиційної привабливості підприємства є високий рівень фінансового стану підприємства, оскільки в іншому випадку жоден інвестор не буде брати ризик втрати вкладених інвестиційних коштів.

У структурі показників фінансового стану провідне значення відводиться платоспроможності підприємства. Позитивний рівень цього показника буде однією із умов

залучення інвестиційних ресурсів для поліпшення стану конкурентоспроможності підприємства на невисокій ризиковій основі.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. В Україні на теперішній час діють три основні офіційні нормативні документи для оцінки неплатоспроможності підприємства [7]:

1) Положення про реєстр неплатоспроможності підприємств і організацій (Методика 1);

2) Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарської діяльності неплатоспроможних підприємств та організацій (Методика 2);

3) Методичні рекомендації з виявлення ознак неплатоспроможності підприємств та ознак дій з приховування банкрутства, фактичного банкрутства чи доведення до банкрутства (Методика 3).

На основі цих документів визначено локальні показники неплатоспроможності та їх нормативні значення. При цьому виділяють поточну критичну та надкритичну неплатоспроможність. З іншого боку, передбачено визначити задовільну та незадовільну структуру балансу й показники стійкої неплатоспроможності.

Існує думка вчених-економістів про те, що не слід ототожнювати поняття «банкрутство» і «неплатоспроможність». Неплатоспроможність характеризує такий фінансовий стан підприємства, коли воно нездатне виконати свої боргові зобов'язання протягом встановленого терміну. Банкрутство – це юридична кваліфікація акту неплатоспроможності [5].

Теоретично сформовані такі підходи щодо оцінювання неплатоспроможності:

- Експериментальні методи;
- Економіко-математичні методи;
- Ситуаційно-інтелектуальні системи;
- Методи оцінки фінансового стану підприємства.

У практиці оцінювання неплатоспроможності використовуються такі моделі:

— Модель ймовірності неплатоспроможності Іркутської державної академії (R – модель ризику);

— Модель оцінки ймовірності неплатоспроможності Р.Сайфуліна та Г. Кадикова;

— Модель прогнозування неплатоспроможності Альтмана;

— Модель прогнозування неплатоспроможності Ліса;

— Модель ймовірності неплатоспроможності Конона і Гольдера;

Система показників Бівера;

— Модель ймовірності неплатоспроможності Таффлера і Тішоу;

— Модель ймовірності неплатоспроможності Фулмера;

— Національні методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності.

Критеріальні показники неплатоспроможності (R і Z) за наведеними методами представлено в таблиці 1.

А результати оцінки ймовірності неплатоспроможності за вищенаведеними методиками ВАТ «Південний ГЗК» наведено в таблиці 2.

На основі інформації таблиці 1 проводиться оцінка стану неплатоспроможності ВАТ «Південний ГЗК». Розрахунки, що представлені в таблиці 2 показують, що використання різних підходів до оцінки стану неплатоспроможності вказують на можливість загрози неплатоспроможності ВАТ «Південний ГЗК». Однак за «Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства та доведення до банкрутства» комбінат протягом останніх трьох років залишається неплатоспроможним.

Разом з тим зазначена методика передбачає використання інформації лише форми №1 «Баланс» та двох показників: критичної та надкритичної неплатоспроможності, при цьому показник критичної неплатоспроможності повинен становити не менше 1,5, а надкритичної – не менше 0,1.

Звичайно, такий підхід може мати право на існування. Однак при оцінці не береться до уваги стан прибутку та реінвестованого прибутку.

Таблиця 1

Результати оцінки ймовірності неплатоспроможності за існуючими методами

Модель оцінки	Періоди, роки		
	2008	2009	2010
1. R – модель	Ймовірність неплатоспроможності мінімальна (близька 10%)		
2. Модель Р.С. Сайфуліна та Г.Г. Кадикова	Незадовільний фінансовий стан		
3. Модель Альтмана	Загроза неплатоспроможності у найближчі два-три роки		
4. Модель Ліса	Невисока загроза неплатоспроможності		
5. Модель Конона і Гольдера	Ймовірність затримки платежів		
	90%	70%	50%
6. Система показників Бівера	Близько до неплатоспроможності		
7. Модель Таффлера і Тішоу	Ймовірність неплатоспроможності		
8. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства	Неплатоспроможність		

Таблиця 2

Результати оцінки ймовірності неплатоспроможності за існуючими методами ВАТ «Південний ГЗК»

Модель оцінки	Періоди, роки		
	2008	2009	2010
1. R – модель	Ймовірність неплатоспроможності мінімальна (близька 10%)		
2. Модель Р.С. Сайфуліна та Г.Г. Кадикова	Незадовільний фінансовий стан		
3. Модель Альтмана	Загроза неплатоспроможності у найближчі два-три роки		
4. Модель Ліса	Невисока загроза неплатоспроможності		
5. Модель Конона і Гольдера	Ймовірність затримки платежів		
	90%	70%	50%
6. Система показників Бівера	Близько до неплатоспроможності		
7. Модель Таффлера і Тішоу	Ймовірність неплатоспроможності		
8. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства	Неплатоспроможність		

На основі оцінки поточної платоспроможності робиться висновок, що різниця між сумою фінансових інвестицій та грошових коштів і поточними зобов'язаннями повинна мати позитивне значення. Це не зовсім об'єктивно відображає специфіку діяльності підприємств гірничозбагачувального комплексу.

Отже, приведені показники можуть характеризувати лише структуру балансу об'єктивно. Однак залучення коштів для розвитку інвестицій не виключає й суб'єктивного підходу, що враховує потенційні можливості підприємства та його стратегічні плани.

Для виявлення ймовірності неплатоспроможності розрахункові показники доцільно доповнювати якісною оцінкою. Серед існуючих методів найприйнятнішим є метод Аргенті (А – рахунок). Цей метод сформований у 1979 році професором Аргенті. Він являє собою формалізацію вражень, відчуттів, знань про діяльність підприємства у вигляді експертних оцінок.

Нормативні значення А-рахунку та оцінки експертів, якими є потенційні інвестори та провідні менеджери комбінату, наведено в таблиці 3.

Таблиця 3

Метод А – рахунку для прогнозування ймовірності неплатоспроможності підприємства ВАР «Південний ГЗК»

Недоліки	Бали згідно з методом Аргенті	Бали ВАР «Південний ГЗК»
1	2	3
Директор – автократ	8	2
Голова Ради директорів є директором	4	0
Пасивність Ради директорів	2	0
Внутрішні протиріччя в Раді директорів	2	1
Слабкий фінансовий менеджмент	2	1
Недостатність професійних менеджерів середньої та нижчої ланки	1	0
Недоліки системи обліку: відсутність бюджетного контролю	3	0
Відсутність прогнозу грошових потоків	3	1
Відсутність системи управлінського обліку	3	0
Слабка реакція на зміни	15	2
Максимально можлива кількість балів	43	7
«Прохідний бал»	10	10
Якщо сума більше 10, то недоліки в управлінні можуть призвести до серйозних помилок		
Помилки	Бали згідно з методом Аргенті	Бали ВАР «Південний ГЗК»
Великий рівень позикового капіталу	15	3
Недостатність оборотних коштів	15	2
Наявність великого ризикового проекту	15	0
Максимально можлива кількість балів	45	5
Сума балів, що більше чи дорівнює 25, вказує на ймовірність неплатоспроможності		
Симптоми	Бали згідно з методом Аргенті	Бали ВАР «Південний ГЗК»
Погіршення фінансових показників	4	2
Використання «творчого» обліку	4	2
Нефінансові ознаки: зниження якості, зниження питомої ваги ринку	4	2
Кінцеві симптоми кризи: звільнення, судові позови, негаразди	3	0
Максимально можлива кількість балів	12	6
Максимально можливий А – рахунок	100	21
«Прохідний бал»	25	21
Якщо сума балів більша, ніж 25, то підприємство може стати неплатоспроможним у найближчий час. Чим вище є А-рахунок, тим швидше підприємство стане неплатоспроможним		

Отже, експертні дослідження, що представлені в таблиці 3 показують, що результати оцінки є позитивними і комбінат має потенційну інвестиційну привабливість.

Висновки. Таким чином, на основі проведених досліджень можна зробити такі висновки. На сучасному етапі економічного розвитку промислового підприємства повинні мати високий рівень конкурентоспроможності. Особливо актуальним є це питання для експортноорієнтованих підприємств, серед яких в Україні виділяють гірничозбагачувальні комбінати. Досягнення високих рейтингових позицій та конкурентних переваг потребує залучення інвестиційних ресурсів. Для здійснення цього процесу

використовують чисельні критеріальні підходи, серед яких є показники фінансового стану підприємства де провідне значення відводиться платоспроможності підприємства.

На основі проведених досліджень було зроблено висновок, що інвестування коштів ґрунтується, як на об'єктивних, так і суб'єктивних засадах. Тому оцінка інвестиційної привабливості підприємства повинна носити комплексний зміст, що передбачає використання кількісних і якісних оцінок. Їх використання буде сприяти більш поглибленій обґрунтованості інвестиційних рішень та залученню ресурсів для здійснення інноваційної діяльності з метою поліпшення конкурентного стану підприємств.

Список використаних джерел

1. Портер М. Международная конкуренция: пер. с англ./под ред. В. Д. Щетинина. – М.: Международные отношения, 1993. – 896С.
2. Друкер П. Рынок: как выйти в лидеры. Практика и принципы: пер. с англ. – М.: Экономика, 1992. – 332С.
3. Юданов А. Ю. Конкуренция: теория и практика: Учеб.-практ. пособие. – М.: ГНОМ – ПРЕСС, 1998. – 2-е изд. – 384С.
4. Черваньов Д. М., Нейкова Л. У. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. – К.: Т-во «Знання», 1999, - 514С.
5. Кизим Н. А., Благун У. С., Копчак Ю. С. Оценка и прогнозирование неплатежеспособности предприятий: Монография, – Харьков: Издательский дом «ИНЖЕК», 2004. – 144С.
6. Кошкин В.И. Антикризисное управление. – М.: ИНФРА, 2000. – 512С.
7. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством. – К.:ЦУА, 2003. – 504С.
8. Законодавство про банкрутство: Збірник нормативних матеріалів і аналітичних статей/ за ред. О. М. Бірчокова. – К.: Юстиніан, 2003. – 456С.